

Societat, Cultura i Religió

(o com combregar amb rodes de molí)

Joan Pau Cimarro Ramasco

Luis Buñuel va fer famós allò de “ser ateu gràcies a Déu”, una paradoxa curiosa com la que es pot produir amb la política beata del Ministeri de Cultura i Educació. Novament, la ministra Pilar del Castillo intenta privatitzar el servei públic educatiu amb la intromissió d'interessos ideològics. Aquesta privatització és la que es dedueix amb la introducció d'una assignatura, *Societat, Cultura i Religió*, que bé en la versió catequèsica o en la “no confessional” intenta acostar l'educació pública als postulats ideològics de l'Església més dretana. La publicació als inicis de juliol del Reial Decret de currículum de Secundària Obligatoria amb la versió “no confessional” de l'assignatura esmentada és una mostra dels vents de fonamentalisme, que pretenen destruir un dels postulats bàsics de les societats modernes: la secularització de la vida civil on els assumptes religiosos relatius a les creences són de consciència, és a dir, assumptes privats.

La LOCE i l'alternativa a la religió catòlica.

La disposició addicional segona de la LOCE prescriu l'àrea o assignatura (¿) de *Societat, Cultura i Religió* com a obligatòria per a l'alumnat entre 7 i 17 anys. Aquesta prescripció ja està establerta en les organitzacions dels ensenyaments als trams educatius de Primària, Secundària i Batxiller en els articles 16, 23 i 35 de la Llei. La disposició addicional considera “dues opcions de desenvolupament”, és a dir, dues versions de l'assignatura: una confessional d'acord amb “la confessió per la qual opten els pares o, en el seu cas, els alumnes, entre

aquelles l'ensenyament de les quals l'Estat tinga subscrits acords” i una segona versió no confessional. L'esmentada disposició es concentra en la primera versió optant per la “moderna” distribució de papers entre Església catòlica i Estat en els continguts de la matèria i el professorat contractat per impartir l'assignatura: l'Església decreta els continguts i nomena els docents i l'Estat simplement paga. O, el que és el mateix, una entitat privada selecciona el professorat que paga la societat per un servei públic.

En el cas de “l'alternativa” a la Religió catòlica, l'evolució de l'assignatura ha patit successives revisions juridicopolítiques des de l'etapa de transició a la democràcia fins a la LOGSE. Diferents sentències han intentat, sempre en fals, tancar el tema de forma contradictòria i tenint sempre la referència del Concordat entre l'Estat espanyol i el Vaticà. El primer desplegament de la LOGSE proposava com alternativa l'Estudi Assistit, però una curiosa sentència del Tribunal Constitucional va estipular que amb l'Estudi Assistit es discriminava els alumnes de Religió Catòlica, perquè els que no optaven

“O, el que és el mateix, una entitat privada selecciona el professorat que paga la societat per un servei públic.”

per ella podien estudiar més.

El desdoblament de la religió en dues versions curriculars ha estat objecte de conflicte jurídic, en declarar inicialment el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya com a no constitucional l'obligatorietat de declarar en els sobres de matrícula, sobre les creences i la confessió religiosa dels usuaris del servei educatiu públic en els trams assenyalats, amb l'excusa de planificació administrativa.

En la seua naturalesa, el problema no consisteix en l'anomalia d'equiparar dins l'horari lectiu la catequèsica catòlica amb les matemàtiques o la literatura. Les creences religioses, un assumpte privat i de consciència, s'enfronten amb la proposta curricular de *Societat, Cultura i Religió* que, en la versió no-confessional, es presenta tan retrògrada com les ments cavernícoles dels inspiradors de l'anomenada Llei de Qualitat (LOCE). A aquesta versió no-confessional se li pretén aplicar un desplegament curricular ben allunyat d'unes rigoroses orientacions metodològiques i acadèmiques, un fet que revela el seu marcat caràcter paleoconservador.

El currículum de l'assignatura

L'assignatura no-confessional és obligatòria per a l'alumnat de l'ESO i el primer curs de Batxillerat i la concepció curricular coincideix, dissortadament, amb l'aplicada als desplegaments coneguts arran del Reial Decret de “mínims” del Ministeri d'Educació, una orientació pedagògica arcaica, rígida i bel·ligerant.

Al Reial Decret, cal observar en primer lloc que per peresa o

“La lectura atenta del document provoca en qualsevol persona intel·ligent una irritació i picor dèrmics que creixen conforme avança la lectura.”

indolència, la introducció al currículum de la matèria és idèntica per a l'ESO i el Batxiller. No es presenta cap orientació metodològica ni procedimental, ni cap precisió sobre els elements de pràctica educativa. La lectura atenta del document provoca en qualsevol persona intel·ligent una irritació i picor dèrmics que creixen conforme avança la lectura. D'altra banda, es detecta que l'obsessió cronològica -present també en els desplegaments curriculars de l'àrea lingüística i humanística- provoca una situació curiosa: l'alumnat no podrà conèixer de forma monogràfica el cristianisme fins al nivell de 3r d'ESO.

Així, el poder taumatúrgic d'aquesta religió no arribarà a temps als estudiants roïns, si se'ns permet la broma. I per temàtiques divertides pot observar-se que el primer tema del primer curs de l'ESO, “Art i religió dels pobles prehistòrics” conté la següent perla: “interpretació del paradigma religiós en coves i caveres durant la prehistòria”, llocs des d'on presumptament han d'haver eixit els autors del document. L'esborrany conté també diversos errors de caràcter conceptual, com el passatge referit a la dimensió moral (volen dir ètica) dels sistemes religiosos, o al de la dimensió científica, natural i social (sic) del fet religiós.

Per últim, el que resulta més patètic, malgrat les disfresses, és la visió unilateral i apologètica de les complexes relacions històriques entre les religions, particularment les existents entre el cristianisme i la nostra cultura. No es poden amagar en aquest sentit els elements apologètics en referir-se a “fonts de sentit” en la religió, o quan

s'assenyalen els intents “totalitaris” d'abolir la religió mentre s'ignora sistemàticament i de forma explícita els conflictes entre la fe i la raó, la ciència i la religió o simplement els intents de la Inquisició d'abolir el lliure pensament. Resulta de tot punt impresentable que les úniques referències a l'ateisme en el currículum d'ESO siguin declaradament negatives, associant-les sistemàticament al totalitarisme, o que l'integrisme s'associe a l'Islam contemporani, silenciand de manera sorprenent l'encara poderós integrisme cristià.

Educació i cultura religiosa

Les consideracions anteriors no pretenen negar la importància de la cultura religiosa en el currículum. De fet, un tractament curricular rigorós de la cultura religiosa ha de presentar els elements de caràcter antropològic, històric, cívic i ètic, però dissortadament aquestes claus resten borrades dels plans ministerials. Una pràctica curricular, específica i transversal exigeix informacions i treball a l'aula dels elements artístics, ètics i culturals del fet religiós, uns elements que ja estan presents en els continguts de les assignatures d'Història, Llengua i Literatura, Ètica, Filosofia o Música entre d'altres. Cal constatar, a més a més, que alguns dels epígrafs de les noves assignatures són idèntics als temes inclosos als currícula d'Història i Filosofia en el cas de Batxillerat, cosa que provoca reiteració injustificable. Per posar exemples, noms propis com fray Luis de León, sant Vicent Ferrer, Lutero, Galileo, Nietzsche, Joan XXIII o el Dalai Lama han d'estar presents de forma específica en determinades

àrees o matèries, per a evidenciar les relacions entre cultura i pensament religiós.

És una obvietat que tot ciutadà amb una cultura científica i humanística elemental ha de saber qui eren Abraham, Jesús de Galilea o Mahoma. Com ho és conèixer els referents culturals al·lusius a la religió en l'obra de Luis Buñuel o Pier Paolo Passolini.

Protagonisme de la Conferència Episcopal

L'arquebisbe de Toledo, Antonio Cañizares, ha arribat a confessar sense reserves la satisfacció plena de la Conferència Episcopal per la solució donada pel Ministeri a l'assignatura de Religió. Cañizares ha declarat, a més, que havia desaparegut l'alternativa a la Religió catòlica, ja que “tampoc no existeix en llengua, ni en matemàtiques” i ha destacat les coincidències entre les dues versions de l'assignatura, coincidències fins i tot literals en els epígrafs temàtics on “els currícula s'han adaptat als manaments de la llei de l'Església i la del Ministeri” que, pel que sembla són plenament coincidents.

La dubtosa constitucionalitat de la solució adoptada per les autoritats educatives s'ha de denunciar per tota la comunitat educativa davant de l'opinió pública i també davant de l'Administració i la Justícia. El professorat té la greu responsabilitat de conèixer aquesta situació. Urgeix que la societat prengui consciència de la transcendència que pot tenir la creixent identificació entre els poders de l'Església i de l'Estat.

(Article publicat a All-i-oli, l'octubre de 2003, revista de l'STEPV-iv)